

Kafka FIA

BORBÉLY SZILÁRD (1964 – 2014)

Senkinek a halálát nem lehet kitalálni.

Kedden délben hívtott. Szilárd vagyok, mondta. Köszönés helyett mindig így szólt bele a telefonba, mintha nem ismerném meg rögtön a hangját. Már Debrecenben van, tudunk-e a hétvégén találkozni. Ráérek-e? Persze, melyik nap jönnél? Még nem tudja, de majd kitalálja. Előtte nap felhív. Vagy küld egy sms-t. Jó, jöhetsz bármikor, úgylis itt leszek Budapesten. Megnyugodtam. Akkor hát túlvan a nehezén. Megtartja az óráit az egyetemen, és hétvégén találkozunk. Szombaton vagy vasárnap. Nekem melyik nap lenne jó. Végül is mindegy, majd úgy igazítom a dolgaim. De nem akar zavarni. Jaj, Szilárd, mondom, dehogyzavarsz. Akkor jó, előtte hívni fog. Még beszámolt a Művészetek Palotája-estről, hogy az nem volt valami jó. Nyugodt hangon beszélt arról, miért nem sikerült. Nem baj, az a fontos, hogy ott voltál, nem mondtad le. A kérdések sem voltak valami jók, én pedig hoztam a szokásos rossz formám. Ezen elnevettem magam. Csak a szokásost? Igen, de lehet, hogy rosszabb voltam. Ugyan, emiatt ne aggódj! Az a lényeg, hogy túl vagy rajta. Kicsit körülményes voltam meg elméletieskedő, a közönség alighanem unta. Nem számít. Akkor a hétvégén megbeszélünk mindent. Igen, előtte hívlak.

Másnap, szerdán már halott volt. Megölte önmagát. A nagynénje talált rá.

Eltüntetni az Ént.

Aznap épp elmeséltem valakinek, hogy már jól van. Kimászott a gödörből. Tanít, és a hétvégén találkozunk. Bár nála ez elég kiszámíthatatlan, hogy mikor jön.

De Szilárd ilyen: egyszer csak betoppan. Kijön, ennyit mondott. Ha egyáltalán mondott valamit. Ott állt az ajtóban. Ha nem voltam otthon, sarkon fordult és elment. Nem akar zavarni. Nem zavarsz, de máskor szóljal előtte, hogy otthon legyenek. Nem szólt és nem beszélt. Az első másfél órában alig mondott egy-két mondatot. Azt is olyan halkán, hogy alig értettem. Fogalmam sem volt, hogy figyel-e. De figyelt, csak nem nézett a szemembe, alig mozdult, lesütötte a szemeit, a kezeit nézte. Vagy a padlószőnyeget. Kezdett bosszantani. Miért beszéllek ilyen sokat. Már kihűl a hasam, annyit beszéltem, és még csak föl sem néz. Édes öregem, ha unod, menj piccsába! De ezt talán mégsem mondtam neki, mert valamit válaszolt. Csak nem érttem, mert annyira halkán mondta. Nem állt le, nem nézett föl, nyugodtan folytatta. Arra válaszolt, amiről az elején kérdeztem.

Elkezdeni egy beszélgetést.

Kicsit előredőltem, talán közelebb is ültem: hirtelen kezdtem figyelni rá. Nem azért, mert halkan beszélt, noha továbbra sem emelte meg a hangját. És nem is azért, mert rettentően okosat mondott volna, noha szép lassan, évek múlva az is kiderült, hogy rettentően okos. De másfajta okosság volt az övé, mint amit addig ismertem. Egyszerűen nem tudtam rájönni, hova akar kilyukadni. Pedig pontosan beszélt, egyszerre érzékenyen, logikusan és diszkurzívan, mégsem tudtam kiszámítani, hova érkezik meg. Persze, lehet, hogy épp nem lyukadt ki sehova. Mert közbevágtam, vagy magától vett más irányt a beszélgetés, vagy eleve nem is volt olyan nagy szám, amit mondani akart. Vagy csak egy közhely fonákja. Mégis elmúlt már éjfél, amíg idáig értünk, nem baj, majd folytatjuk legközelebb. De ahogy lekísértem, még a ház előtt is eszünkbe jutott valami, elmentünk a sarokig, azután viszakísért – sétálgattunk fel-alá, mint a szabadnapos éjjeliőrök.

Nem ugyanott folytattuk. Teljesen kiszámíthatatlan volt, mikor bukkan föl újra. Annyi volt biztos, hogy vacsoraidőben. Akármikor vacsoráztunk, épp etalálta. De nem ül le közénk, mert már evett. Nem, egyáltalán nem éhes. Álldogált a konyhában, szorongatta a kéziratot, amit magával hozott. Hosszú évek teltek el, amíg elfogadta a meghívást és leült közénk. Nyilván izgult is, ezt soha nem tudta jól leplezni, hogy mit mondok a kéziratára.

Kényes és hiú volt, mint bárki, aki ír. De ezt hol finom, hol bumfordi öniróniával próbálta palástolni. Ha valami nem tetszett nekem és tapintatosan bíraltam egyik-másik versét, rögtön legyintett és visszavonulót fúj: ó, ezek kis semmiségek. Nem vettem komolyan, ahogy ő sem a legyintéseket. De akkor már sokat nevtünk: remek humora volt, a fura félmosolytól a kaján nevetésig. Igaz, ebből kevés látszik az írásain, bár az is lehet, hogy a komor és komoly olvasatok fedik el műveinek ezt a rétegét: a tragikus iróniát, a fekete humort és a groteszk iránti fogékonyságát.

Azt hittem, hogy egyszer megsebeztem a véleményemmel. Véletlenül csúszott ki a számon, hogy szépek, sőt túl szépek ezek a versek, és ez a baj velük. Vagyis ez volt a véleményem, csupán tapintatosabban akartam fogalmazni. Meglepően jól fogadta, sőt mintha örült is volna neki, hogy tényleg ez a baj. Nem voltam biztos, hogy őszinte az öröme, de mindenesetre lelkesen belebonyolódtunk a szent magyar költészet – amit természetesen mindketten a legtöbbre tartottunk – szépségeinek szapulásába. És lám, kiderült, hogy ő sem különb a Deákné vásznánál.

De nem akarok túlozni. Sem legendákat gyártani. Az is lehet, hogy ennél egy-két fokkal rosszabb véleményem volt a korai verseiről, neki pedig még rosszabb. Vagyis elégedetlenebb volt önmagával, én pedig bátorítóan dicsértem, ami nem volt hamis, mivel tehetségesnek tartottam őt, de nem volt elég őszinte. „Nem tudsz olyan rosszat mondani, amit én írás közben ne gondoltam volna már a szövegemről”, mondta Németh Gábor. Ez a mondat intelligens szerzőt feltételez.

Arra viszont hajszálpontosan emlékszem, mikor változott meg a véleményem. Radikálisan. Nem az emberről, hanem arról, amit ír. Először nem akartam elhinni. Baráti elfogultságnak gondoltam. Kivártam egy-két napot, újraolvastam a *Hosszú nap el* című szöveg kéziratát. Szerencsére, nem volt még telefonunk, vagy neki nem volt, így nem hívtam föl rögtön. Nagy költészet! Nagy költő! Ezeket ismételtetem magamban napokig, mint egy hülye, nehogy elfelejtsem. De amikor kijött péntek este, addigra lehültem szobahőmérsékletre. „Fogalmad sincs, Szilárdkám, mit csináltál! Nagy dolog, örült nagy dolog!” Persze, zavarban volt, ahogy én is: elég szemérmetlen dolog szembedicsérni valakit már az előszobában. Mondtam, hogy ne vegye le a lehetetlen szándálját, ne álldogáljon itt nekem mezítláb, mert hideg a kő. „Gondolod, hogy elég jó?” „Aha.” „Nem túlírt egy kicsit?” „Nem.” „Még bütykölök rajta egy kicsit.”

Ez volt a kedvenc fordulata, hogy még bütyköl rajta egy kicsit. Csak akkor mutatta meg a kéziratát, ha már véglegesnek gondolta, majd a javításaimat is átírta, azután a korrektúrát, sőt az imprimatúrát is. A *Nincstelének* első kiadása után mondtam neki: „Tisztára olyan vagy, mint Kukorelly Bandi! Ő is azt hiszi, hogy-

ha a *meget* kicserélni *ésre*, attól már jelentősen javul a szöveg. És közben újabb hibák keletkeznek, ezt nem látjátok be soha! De vége a liberalizmusnak, diktatúrát vezetek be!” Göcögösen nevetett: „Igen, ez kétségtelen, hogy bandisodom... De még számos más hibám is van...”

Vele viszont soha nem veszünk össze. Nyilván ennek elsősorban az ő szelídsége és fegyelmezettsége volt az oka. Lehet, hogy nem jó szó a szelídség, noha úgy mond mindenkinek, aki valamennyire ismerte, ez jutott eszébe róla, pontosabb volna a tapintat. Ezt valahogy fontosabbnak hitte az őszinteségnél, és ez átragadt rám is vele kapcsolatban. Pedig mindenféle pletykák és vélemények keringtek róla, de eszembe sem jutott, hogy rákérdezzek ezekre. Emlékszem, hogy a *Hosszú nap el* megjelenése után az egyik barátom „komoly szakmai hibá”-nak nevezte, hogy leközlöttük a verset. Értsem meg, hogy Borbély Szilárd ösdilettáns. Csak azért, mert a Nádasék fölkapták, még nem kell mindjárt beszopni. Na ja. Vagy miért nem szólok neki, hogy mossa ki a ruháit, mert bizony büdös. Én nem érzem, válaszoltam kapásból, pedig akkoriban volt valami savanyú szag körülötte. De hát, a barátom volt, olyannak fogadtam el, amilyen. És én sem vagyok egy matyóhímezés, finoman szólva.

Na ja. Vidéki suttyó vagyok, mondta egyszer nevetve. Komoly, komor, depresszív, magányos, törekeny, a búskomorságig komoly – jórészt így emlegetik őket a rá emlékezők. Ostobaság volna ezt tagadni. Magam is sokszor láttam ilyenek: kétségbeesettnek, sötétnek, elveszettnek is. Azokról a hetekről, hónapokról most nem akarok beszélni, amikor édesanyja halála után, rendszerint az édesapjánál tett kórházi látogatását követően eljött hozzám. Nem szeméremből vagy megszépítő jóindulatból, egyszerűen nem emlékszem pontosan, miről és hogyan beszélgettünk. Pedig hosszan beszélgettünk, vagy hallgattunk, sokszor késő éjszakába nyúlóan. De mindebből leginkább arra emlékszem, hogy mennyire csodáltam: milyen erő lakozik benne. Hogy ezt túlélte. Én nem biztos, hogy képes lennék erre! És ez a csodálkozás nem szűnt meg azóta sem bennem, akárhányszor találkoztunk. És egy évvel a brutális karácsonyi gyilkosság után megszületett Eszter lánya. Hírnek még nem örültem ennyire.

Simán túlél mindenkit, gondoltam később nagyképeken. Távolról, mert három hónap múlva elköltöztem Debrecenből, úgy láttam, hogy kidolgozott magában egy túlélés-technikát családból, munkából, írásból, rengeteg munkából és sokféle kapcsolatokból, amelyek együttesen segítenek túlélni e rettenetes tragédiát. És persze, a rettenetes gyermekkort, majd a kétségbeesett ifjúságát.

Tévedtem. De ő örült a tévedésemnek. Vagy legalábbis elnézte. Vagy jólesett neki, ha csak legyintettem és leállítottam a panaszkodását. Szeretett panaszkodni, tudta magáról, unta is. Plusz, öt évvel idősebb voltam nála, ez fiatal korban soknak számít, később már nem, de ő ezt így fogadta el, az idő-különbséget, hogy nyugodtan baltázzam le, ha sokat nyávog meg sajnálkozik.

Durvábban mondtam, ez tetszett neki, de ő nem használt úgymond csúnya szavakat. Írásban igen, de szóban nem. Finoman és választékosan beszélt, ha szlenget használt, akkor is, mint aki eltanulta. Ki nem szarja le a depressziód, Szilárd?! Nincs is olyanod, csak itt nagyozsz nekem. Mint a nagyok.

Tudod, szorongós alkat vagyok. Meg egy kicsit depis. Néha.

Annyi kell. Munkaköri ártalom.

Akkor jó.

Nem hittem a kétségbeesett telefonjainak sem. Bécsből hívott, hogy mi lesz a fordítással. Nem haladt vele, nem tudja befejezni. Ne aggódj emiatt, amikor legutóbb itt voltál, megbeszéltük, mi a megoldás. Jelentéktelen ügy, simán megoldjuk. Igen? Igen.

Akkor már több találkozót lemondott, e-mailekre nem válaszolt. A közös barátaink aggódva hívtak, hogy mi van vele, mivel bántották meg esetleg, nem veszi föl a telefont, nem válaszol a levelekre. Nyugtattgattam őket, ahogy magamat is, vannak neki nehezebb periódusai, ez is ilyen, fölösleges túlzottan aggódni. A kö-

tetét vártam, hogy elküldje. Amikor legutoljára itt járt és nálam aludt, akkor megbeszéltük, hogy január végére leadja a verseskötetét. De jobb lenne, ha az új regényét is, csak olvasásra. Majd eldöntjük, hogy melyik jöjjön ki előbb. A verseskötet. Mert közben rájött, hogy prózát írni könnyű.

Tényleg? Ezt nem tudtam.

Igen. Egyszerű mondatokat kell írni és ki kell találni a szerkezetet.

Na ja. Kétévente megírok egy ilyen regényt, mint a *Nincstelének*. Már kész is van egy.

Micsoda?

Hát, egy regény.

Mi a címe?

Kafka fia.

Küldd át!

Előbb a verseskötet legyen.

Akkor küldd át azt!

Még bütykölök rajta.

De lehet, hogy a regény jobb lenne előbb.

Nem, a versek legyenek. Az fontosabb.

Majd eldöntjük, van rá idő.

Mi a végső határidő?

Január vége. Max. február.

Amikor kedden fölhívott, erre a beszélgetésünkre gondoltam, ahogy letettem a telefont. Szerbusz, így köszönt el. Így már nem köszön senki. Kiment a divatból. Így már csak az ötvenes-hatvanas években született vidéki suttyók köszönnek. Miért nem használod a másik, kicsit ómódi és patetikus köszönésed. Azt olyan utánozzhatatlan hangsúllyal szoktad mondani: Isten áldjon!

Isten áldjon, Szilárd!

Ha nem jössz a hétvégén, gyere, amikor tudsz! ■ ■ ■

■ ■ ■
Mészáros Sándor (Bonyhád, 1959): a Kalligram Kiadó és folyóirat főszerkesztője.